

A371 TYDAL KIRKE, SØR-TRØNDELAG, BENKEVANGE

Tydal kirke i Sør-Trøndelag er en trekirke fra 1696, ombygd i 1880-årene. Da den gamle kirken ble revet på slutten av 1600-tallet, ble det av inventaret tatt vare på to middelalderske benkevanger med utskjæringer. Vangene er ca. 2,3 m høye og er blitt malt i seinere tid; benkesetet er forsvunnet. Vangene var tidligere montert i koret, men henger siden restaureringen av kirken for 35 år siden på veggen i våpenhuset.

Det var Ola Grefstad, nå ved Trøndelag folkemuseum på Sverresborg, Trondheim, som i 1970 utførte Riksantikvarens restaureringsarbeider i kirken. Han ble oppmerksom på runer på den ene benkevangen og rapporterte innskriften, med tegning, til Aslak Liestøl i Runearkivet, men Liestøl fikk aldri tid til å undersøke funnet, og innskriften forble udokumentert. Grefstads brev og tegning er i mellomtiden forsvunnet fra Runearkivet, mens Liestøls svar i seinere tid er blitt registrert i arkivet som “ubekreftet rapport” av en runeinnskrift. Runene var likevel etter 1970 kjent i lokalmiljøet, og da Karin Fjellhammer Seim besøkte Tydal museum sommeren 2003, stusset hun over opplysninger i utstillingen om en ellers ukjent og utolket innskrift på 21 runer som skulle befinne seg i Tydal kirke. Hun varslet Runearkivet, undersøkte så originalen i mai 2004 og trykte samme år artikkelen “Runeinnskrifter i Tydal kirke” i *Spor* 19.2 (nr. 38, 2004), 28–30. Seim leste: **iæm psæfyln fur*isken fu**, noe hun vanskelig kunne få mening ut av. Hun spekulerte på om dette eventuelt kunne tolkes som håndverkernesignatur, helst med **iæmps** som tilnavn (?) for å angi tilhørighet til det nærliggende Jemtland, en jemtending. Hennes videre spekulasjoner har ikke brakt oss noe særlig videre.

Runene er skåret med kniv langt nede på forkanten av venstre benkevange (om man sitter i setet) på et delvis overmalt parti. Innskriften starter ca. 53 cm over foten, løper nedover og slutter ca. 28 cm fra foten; den er altså ca. 25 cm lang. De ca. 22 mm høye runene dekker litt under halvparten av kanttykkelsen på ca. 5 cm; de løper med basis langs kanten. Plasseringen er merkelig. Innskriften har vært langt nede mot gulvet og under benkesetet, altså ikke lett synlig da benken var intakt.

Lesningen er: **iaṃiāṣ:afyln ** furbisken fu**

Det er flere andre riss, knivstikk o.l. på forkanten av benkevangen, og i begynnelsen av innskriften kan det være noe usikkert hva som er del av et runetegn og hva som er linjer i en innrisset tegning. Derav kommer de usikre lesemåtene (som til dels avviker fra Seims lesning). R. 1–3 står litt tettere sammen enn de andre tegnene, og det er et lite mellomrom etter dem. De og det neste tegnet krysses av en horisontal strek, som synes å være del av en tegning; en langsgående sprekk krysser r. 3–10. R. 2, 5 og 6 langkvist-**a** kunne alternativt leses som **æ**, men r. 10 og 19 **n** har langkvistform, noe som kunne tilsi at langkvistform av **a** er å foretrekke. R. 3 **m** har en litt merkelig form, mer som en **x** øverst på kvisten. Det som Seim leser som r. 4–5 **ps**, leses her som **i** og en binderune **āṣ** krysset av en tegningsstrek. (Merk at **a**-kvisten i binderunen også kunne være en del av tegningen, og innskriften alternativt leses: **iamis**.) R. 5 og 16 **s** er høy-**s**, dvs. også dette tegnet har langkvistform. Interpunksjonstegnet er noe usikkert siden det er flere andre stikk med kniven forskjellige steder langs innskriften. De mindre tegnene gjengitt med ****** kan ikke betraktes som runetegn (se avtegning). R. 12 **u** i **fur** har et rundt hull midt i tegnet, men hullet er nok ikke et knivstikk, men kanskje et markhull. R. 12–14 er skadet nederst, men lesningene er sikre, også lesning av r. 14 **b**, der en rest av den nederste delen av nederste bøyle kan skimtes. Dette tegnet har et lite snitt nedover til venstre øverst på staven, men snittet er så kort at det ikke synes å være tale om en binderune. Det er et tomrom på ca. 7–8 cm før de to siste runetegnene.

Det eneste som gir umiddelbar mening her, er **fu** til slutt, de første to tegnene i futharken (eller en gjentakelse av begynnelsen av **furbisken**?).

Trass i iherdige forsøk har det ikke latt seg gjøre å lese ut noen fornuftig mening av innskriften.

Benkevangene er blitt datert kunsthistorisk av Erla B. Hohler, basert på treskurden (ranker, gotiske blader og drake), til 1200–1300-tallet (se utstillingskatalogen *Kirkja ok kirkjuskrúð: Kirker og kirkekunst på Island og i Norge i middelalderen*, Oslo/Reykjavík 1997, s. 114).